

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Желанової Вікторії В'ячеславівни про дисертацію
Степаненко Людмили Михайлівни «Теорія і методика професійної
підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними
соціальними групами», представлену на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти**

Актуальність дослідження Степаненко Л. М. зумовлена глобалізаційними процесами, пов'язаними з орієнтацією нашої держави на інтеграцію із світовою спільнотою, а також глибинними й стрімкими соціально-економічними, політичними, інноваційно-освітніми трансформаціями в житті України. Саме ці риси сучасного суспільства посилюють проблему конкурентоспроможності випускників ЗВО, зокрема майбутніх психологів. До того ж провідними орієнтирами в соціальній політиці нашої держави є забезпечення захисту соціально вразливих верств населення. Отже, об'єктивні реалії й вимоги сьогодення детермінують потребу суспільства у компетентних психологах, здатних якісно здійснювати взаємодію з маргінальними соціальними групами, що актуалізує необхідність й доцільність розв'язання проблеми ефективності цього напрямку професійної підготовки майбутніх психологів, яка потребує теоретичного обґрунтування й розробки методичного інструментарію.

Відтак, актуальність представленого дослідження знаходиться в контексті реалізації суспільних, науково-теоретичних й практичних потреб у цілісному обґрунтуванні теоретико-методичних засад професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами.

Ґрунтовний аналіз наукової літератури, глибоке усвідомлення суперечностей та проблеми, яку вони породжують, дало дисертантці можливість коректно визначити науковий апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою; чітко сформульовано завдання дисертації, що уможливило оптимальне визначення загальної стратегії дослідницького пошуку.

Важливим атрибутивним складником докторського дослідження є його концепція. Базовими ідеями наукової концепції Степаненко Л. М. є такі:

– професійна підготовка майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами ґрунтується на принципах варіативності, доцільного вибору змісту і форм навчання, культуровідповідності, контекстності, врахування індивідуальних особливостей розвитку студента та його особистісної підготовленості, наступності та перспективності, креативності;

– професійна підготовка майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами базується на активних методах навчання, сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях та суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладачів та студентів;

Найбільш суттєвим результатом дослідження вважаємо розроблену та експериментально перевірену модель професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, що містить цільовий, організаційно-технологічний та критеріально-оцінювальний блоки.

До переваг дисертаційної роботи Степаненко Л. М. можна віднести її безсумнівне практичне значення, яке полягає в тому, що розроблено і впроваджено спецкурс «Навчання взаємодії з маргінальними соціальними групами»; навчально-методичний комплекс спецдисциплін для студентів спеціальності «Психологія»; курс лекцій «Психологія соціальних зв'язків»; навчально-методичний посібник «Методичні матеріали до виробничої практики студентів-психологів»; методичні рекомендації «Організація навчально-методичної роботи в університеті»; методичні рекомендації «Дипломні роботи: тематика, керівництво підготовкою, захист та оцінювання» та ін..

Структура дисертаційної роботи є досить виваженою та логічною: від розгляду теоретико-методологічних аспектів та особливостей професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами та тезаурусного аналізу провідних понять дослідження до

обґрунтування й розробки моделі професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами та експериментальної верифікації її ефективності.

У першому розділі дисертації представлено аналіз базових понять дослідження («соціальна взаємодія», «взаємодія психолога з маргінальними соціальними групами», «професійна взаємодія психолога з маргінальними соціальними групами»); розкрито теоретико-методологічні засади та особливості професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами в закладах вищої освіти.

У другому розділі подана сутнісна характеристика та структура готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, що містить мотиваційний, когнітивно-навчальний, процесуальний, комунікативний, соціально-професійний компоненти; визначено критерії, показники та рівні готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами.

У другому розділі дисертації авторка також висвітлює логіку процесу моделювання професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, а саме, подає текстовий опис моделі та її графічну інтерпретацію. Є позитивним, що ця модель є за своєю сутністю структурно-процесуальною, тобто відбиває як структурні компоненти, зміст, інструментальну складову професійної підготовки майбутніх психологів, так й динаміку етапів формування готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами.

На схвальну оцінку заслуговує репрезентований у третьому розділі організаційно-методичний супровід професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, представлений різновидами інтерактивних форм й методів навчання, креативними завданнями для самостійної роботи.

Варто відзначити, що подані у цьому розділі педагогічні умови, які сприяють ефективності професійної підготовки майбутніх психологів до

взаємодії з маргінальними соціальними групами є суголосними сучасним вимогам до організації освітнього процесу в ЗВО. Це такі, як-от:

1) змістове наповнення професійно орієнтованих дисциплін із урахуванням специфіки взаємодії з маргінальними соціальними групами діяльності;

2) використання у процесі професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами інтерактивні методи та прийоми навчання;

3) інтеграція теоретичної, практичної та науково-дослідної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами у процесі проведення практик та організації науково-дослідної роботи студентів;

4) ціннісно-сміслова спрямованість майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами;

5) поетапність процесу формування готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами.

Суттєвим доробком Степаненко Л.М. є з'ясування динамічних аспектів процесу формування готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, що відбиваються в етапах зазначеного процесу, які визначені дисертанткою як мотиваційно-пізнавальний, операційно-технологічний, ціннісно-коригувальний.

Четвертий розділ представленої дисертації присвячений висвітленню логіки експериментальної частини роботи. Авторка визначає програму, етапи експериментальної роботи, впроваджує і верифікує модель професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами. Загалом, експериментальний фрагмент дисертації є переконливим й достовірним, що статистично доведено дисертанткою.

Відзначимо, що загальні висновки, відповідають поставленим дисертанткою завданням.

Попри відзначений позитив, вважаємо за потрібне звернути увагу і на

недоліки, які також мають місце у роботі:

1. У представлений у вступі концепції дослідження, що розглядається автором як сукупність концептів, на нашу думку, потребує більш ретельного обґрунтування її теоретичний та практичний концепти.

2. Вважаємо, що дещо неповною є подана у підрозділі 1.1 характеристика феномену маргінальності.

3. У презентованій в дисертації моделі професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами авторка в цільовому компоненті окресленої моделі виокремлює методологічні підходи, що вважаємо певною невідповідністю до усталених в науці позицій, у форматі яких наукові підходи відносяться до концептуальних засад дослідження.

4. На нашу думку, є дещо некоректною синонімізація у певних фрагментах дисертації понять професійна компетентність майбутніх психологів та готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами.

5. Вважаємо, що було б доцільним більш чітко представити діагностичний інструментарій роботи відповідно до критеріїв готовності майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами, можливо, у табличній формі. Таке його подання сприяло б більш детальному висвітленню логіки його реалізації.

6. Зауважимо, що робота набула б більшої переконливості за умови подання практичного доробку дисертантки в додатку.

Проте зроблені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що дисертація «Теорія і методика професійної підготовки майбутніх психологів до взаємодії з маргінальними соціальними групами» є самостійною і завершеною роботою, яка за рівнями наукової новизни і практичного значення відповідає чинним вимогам п. п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів»,

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор – Степаненко Людмила Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії
та історії педагогіки
Київського університету
імені Бориса Грінченка

В. В. Желанова

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС Желанова В.В. (ПІБ) Желанова В.В. (підпис) Желанова В.В.

11.08.2020